

PODSUMOWANIE DZIAŁAŃ EWALUACYJNYCH DOTYCZĄCYCH DĄBROWSKIEGO BUDŻETU PARTYCYPACYJNEGO NA ROK 2015

Przygotowała:

Ewa Stokłuska, Pracownia Badań i Innowacji Społecznych „Stocznia”

01 | WSTĘP

Od 2011 roku mechanizm budżetu partycypacyjnego (zwanego w polskich warunkach także budżetem obywatelskim) zyskuje coraz większą popularność w polskich samorządach, wyrastając powoli na jedną z najczęściej stosowanych metod włączania mieszkańców we współdecydowanie o lokalnych wspólnotach. Zasadniczym celem stosowania tego mechanizmu jest włączenie w procesy zarządzania miastem jego mieszkańców, co docelowo ma prowadzić do efektywnego wydawania wspólnych środków z lokalnego budżetu, budzenia świadomości obywatelskiej oraz budowania więzi w lokalnej społeczności.

Budżet partycypacyjny lokuje się wysoko na „drabinie partycypacji” - umożliwia obywatelom faktyczne współdecydowanie o wydatkowaniu części środków z lokalnego budżetu, a na poziomie organizacyjnym polega na przeprowadzeniu dość skomplikowanego i kosztownego procesu, którego szczegóły należy każdorazowo dopasowywać do lokalnej specyfiki. W swoim założeniu budżet partycypacyjny jest mechanizmem „uczącym się”, który powinien ewoluować i w kolejnych odsłonach uwzględniać doświadczenia z poprzednich edycji. Aby taka ewolucja procesu była możliwa, niezbędne jest uwzględnienie w nim ewaluacji, która przyniesie odpowiedzi na

Opracowanie powstało w ramach projektu „Obywatelska Dąbrowa” współfinansowanego przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

pytania o sprawność realizacji procedury oraz skuteczność tego mechanizmu jako narzędzia rozwoju lokalnej wspólnoty.

Niniejszy raport stanowi podsumowanie działań ewaluacyjnych prowadzonych przy okazji drugiej edycji Dąbrowskiego Budżetu Partycypacyjnego (DBP). Były one elementem projektu „Obywatelska Dąbrowa” realizowanego przez Fundację Instytut Spraw Publicznych w partnerstwie z Gminą Dąbrowa Górnicza i Fundacją Pracownia Badań i Innowacji Społecznych „Stocznia” i były swego rodzaju powtórzeniem działań przeprowadzonych przez „Stocznnię” przy okazji pierwszej edycji procesu w 2013r. U jej podstaw leżał jednak nie projekt, lecz autentyczna potrzeba zastanowienia się nad jakością procesu i poddania ocenie skuteczności jego przebiegu sformułowana przez samych gospodarzy Dąbrowskiego Budżetu Partycypacyjnego, a więc przedstawiciele Urzędu Miejskiego w Dąbrowie Górniczej, a przede wszystkim pracowników Biura Organizacji Pozarządowych i Aktywności Obywatelskiej (BOPiAO), które jest komórką nominalnie odpowiedzialną za koordynację tego procesu w Dąbrowie Górniczej.

Źródła informacji

W ramach wyżej wzmiankowanych działań ewaluacyjnych przeprowadzono:

- ✓ Analizę uwag zgłoszonych do Biura Organizacji Pozarządowych i Aktywności Obywatelskiej w trakcie przebiegu drugiej edycji DBP, a zwłaszcza w okresie od 5 do 29 grudnia, kiedy to mieszkańcy byli szczególnie zachęceni do zgłaszania uwag do tegorocznej procedury; analizie poddano uwagi zgłoszone drogą elektroniczną za pomocą formularza elektronicznego wykorzystywanego do zbierania uwag do procedury wśród mieszkańców, który wypełniło 98 osób oraz w formie złożonych pism
- ✓ 1 otwarte spotkanie ewaluacyjne z mieszkańcami, które odbyło się 9.12.2014 r. w Urzędzie Miejskim w Dąbrowie Górniczej i w którym wzięło udział kilkadziesiąt osób, w tym m.in. autorzy kilkunastu wniosków, które „wygrały” i „przegrały” w bieżącej edycji DBP.
- ✓ 2 spotkania ewaluacyjne z urzędnikami UM – jedno z naczelnikami wydziałów i jedno z pracownikami liniowymi wydziałów UM bezpośrednio zaangażowanymi w

Opracowanie powstało w ramach projektu „Obywatelska Dąbrowa” współfinansowanego przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

weryfikację i realizację projektów w ramach DBP. Oba spotkania odbyły się w dniu 18.12.2014r. Wzięli w nich udział przedstawiciele następujących jednostek UM:

- Biura Prasowego
  - Biura Rozwoju Miasta i Obsługi Inwestorów
  - Wydziału Gospodarki Komunalnej i Mieszaniowej
  - Wydziału Komunikacji i Drogownictwa
  - Wydziału Inwestycji Miejskich
  - Wydziału Oświaty
  - Wydziału Urbanistyki i Architektury
  - Wydziału Promocji, Kultury i Sportu
  - Centrum Zarządzania Kryzysowego
  - Wydziału Ekologii i Rolnictwa
  - Wydziału Geodezji i Kartografii
  - Wydziału Księgowo-Budżetowego
  - Wydziału Zdrowia, Polityki Społecznej i Aktywizacji Zawodowej
  - Wydziału Gospodarki Nieruchomościami
- ✓ 1 spotkanie z członkami Zespołu Roboczego, który wypracowywał pierwszy model DBP.

Na treść niniejszego dokumentu składają się przede wszystkim podsumowane wnioski z wszystkich ww. spotkań oraz z analizy uwag do procesu, które spłynęły do Urzędu Miejskiego w Dąbrowie Górniczej.

W ocenie drugiej edycji DBP istotnym punktem odniesienia jest publikacja „Standardy procesów budżetów partycypacyjnych w Polsce”¹. Dokument ten został przygotowany przez grono osób zaangażowanych w realizację tego typu mechanizmów w polskich miastach, reprezentujących środowisko samorządowe, jak i organizacje pozarządowe. Z punktu widzenia ewaluacji jego najważniejszym elementem są precyzyjnie zdefiniowane standardy minimalne, które powinien zawierać mechanizm, aby można było go uznać za

---

¹ „Standardy procesów budżetów partycypacyjnych w Polsce”, Fundacja Pracownia Badań i Innowacji Społecznych Stocznia, Warszawa 2014. Patrz: <http://partycypacjaobywatelska.pl/standardybp>.

budżet partycypacyjny. Specyfika sytuacji ewaluacji działań w ramach DBP polega m.in. na tym, że w momencie jej rozpoczęcia ogólny kształt tego modelu dopasowany był w większości do owych standardów - w tworzeniu dokumentu wykorzystane zostały również doświadczenia z pierwszej edycji DBP, która trwała w trakcie prac nad publikacją. W wypracowywaniu treści dokumentu udział wzięły dwie osoby związane z DBP – Marcin Bazylak i Piotr Drygała z Urzędu Miejskiego w Dąbrowie Górniczej. Oznaczało to m.in. że biorąc pod uwagę ograniczone w tej edycji możliwości prowadzenia działań badawczych oraz zaspokojenie podstawowych wymagań jeśli chodzi o minimalne standardy procesu, skupiono się w podsumowywanych tu działaniach głównie na ocenie przebiegu procesu DBP od strony operacyjnej i spełniania oczekiwań mieszkańców w zakresie sprawnego i przejrzystego procesu.

02 | DĄBROWSKI BUDŻET PARTYCYPACYJNY – NAJWAŻNIEJSZE ZAŁOŻENIA

Harmonogram Dąbrowskiego Budżetu Partycypacyjnego

współfinansowanego przez Unię
Społeczną.

Rys. 1. Etapy przebiegu procedury II edycji DBP. Źródło: <http://twojadabrowa.pl>.

Na realizację przedsięwzięć w ramach procedury Dąbrowskiego Budżetu Partycypacyjnego przeznaczono **8 milionów złotych**. Z wartości tej wynika kwota na realizację działań w każdej dzielnicy, wynikająca z przelicznika: kwota gwarantowana 30 000,00 zł dla każdej z dzielnic + kwota wynikająca z liczby mieszkańców zameldowanych w danej dzielnicy na dzień 31.12.2013r.

Cele Dąbrowskiego Budżetu Partycypacyjnego – oczami uczestników

Wątek celów stawianych przed DBP został w niniejszej ewaluacji potraktowany jedynie przyczynkowo, jako punkt odniesienia do krytycznej oceny przebiegu procedury. O potrzebie i sensie poddania tego zagadnienia osobnej ewaluacji wspomina się pod koniec niniejszego raportu. Poniżej przedstawiono jedynie zestawienie celów wobec DBP sformułowanych w trakcie spotkań ewaluacyjnych przez dwie kluczowe grupy uczestników tego procesu – urzędników Urzędu Miejskiego oraz „zwykłych” mieszkańców, zaangażowanych w DBP na różnych etapach. Jest ono rodzajem ilustracji dla hipotezy o wyraźnym współdzieleniu rozumienia pojęcia DBP przez obie te kluczowe grupy, których uwagi do procesu zaprezentowano w dalszej części tego tekstu.

Opracowanie powstało w ramach projektu „Obywatelska Dąbrowa” współfinansowanego przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

CELE DBP WSKAZYWANE PRZEZ URZĘDNIKÓW URZĘDU MIEJSKIEGO	CELE DBP WSKAZYWANE PRZEZ „ZWYKŁYCH MIESZKAŃCÓW” – UCZESTNIKÓW PROCESU DBP
<ul style="list-style-type: none"> • Badanie/lepsza świadomość potrzeb mieszkańców • Realizacja zadań oczekiwanych przez mieszkańców – zaspokojenie faktycznych potrzeb społeczności • Zarządzanie przestrzenią i usługami zgodnie z potrzebami mieszkańców • Wskazanie przez mieszkańców priorytetów dla wydawania środków • Udział mieszkańców w planowaniu przestrzeni • Włączenie mieszkańców do współrzędzenia gminą • Rozwój dzielnic i wykreowanie rad dzielnic (jednostek pomocniczych) • Edukacja obywatelska – jak działa JST • Aktywizacja mieszkańców • Uatrakcyjnienie miejsca zamieszkania • Wprowadzenie innowacji w sposób funkcjonowania urzędu – zaburzenie rutyny urzędniczej, poprawa współdziałania pomiędzy różnymi komórkami UM 	<ul style="list-style-type: none"> • Realizacja oczekiwań i potrzeb mieszkańców • Partycypacja społeczeństwa lokalnego w wydatkowaniu fragmentu budżetu miasta • Pobudzenie aktywności i inicjatyw obywatelskich • Poprawa estetyki miasta • Rewitalizacja otoczenia/przestrzeni • Naprawa wieloletnich zaniedbań z zakresu infrastruktury (np. remonty chodników) • Poprawa, jakości życia i bezpieczeństwa • Zagospodarowanie zapomnianych terenów zielonych • Wprowadzenie do budżetu miasta projektów o dużym poparciu społecznym • Edukacja mieszkańców • Wyłonienie lokalnych liderów aktywności lokalnej • Realizacja hasła „nic o nas bez nas”

Opracowanie powstało w ramach projektu „Obywatelska Dąbrowa” współfinansowanego przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

03 | **PODSUMOWANIE UWAG**

Zbieranie danych w ramach niniejszej ewaluacji miało w większości charakter jakościowy, a sama analiza procesu koncentrowała się na ocenie przebiegu DBP od strony organizacyjno-proceduralnej: tak z perspektywy mieszkańców, jak i urzędników, zaangażowanych w jego „obsługę” w różnych komórkach Urzędu Miejskiego. W trakcie spotkań poruszano także wątek celów, jakie w realizacji DBP w swoim mieście widzą obie te grupy, niemniej w tak zakrojonej formule działań ewaluacyjnych, jak również mając na uwadze, że miniona edycja DBP była dopiero drugą, nie podjęto się analizy faktycznego poziomu realizacji owych celów w tym roku w sposób systematyczny. Odwołując się do „Standardów...”, warto zastanowić się nad przeprowadzeniem ewaluacji dedykowanej ocenie stopnia realizacji celów stawianych przed procesem po upływie kilku edycji, np. minimum trzech. Ewaluacja na poziomie celów wymaga również działań o charakterze stricte badawczym i bardziej przekrojowym. Wskazówki, jak ją zaplanować zostały umieszczone w końcowej części niniejszego raportu.

Poniższe wnioski skupiają się w większości na jakości procedury oraz proponowanych usprawnieniach w jej przebiegu, z uwzględnieniem perspektywy mieszkańców - uczestniczących w procesie jako pomysłodawcy projektów i osoby zaangażowane na innych etapach procesu (przede wszystkim w promocji projektów i głosowaniu) oraz urzędników – mających do czynienia z DBP od strony przyjmowania, weryfikacji i realizacji projektów.

Zebrane na spotkaniach uwagi i komentarze odnośnie przebiegu DBP na 2015 rok oraz realizacji projektów wyłonionych w trakcie DBP na 2014 rok omówiono w podziale na etapy procesu oraz z wyróżnieniem tych, które odnosiły się przekrojowo do ogólnych założeń procesu. Osobno ujęto spostrzeżenia dotyczące prowadzenia działań związanych z DBP wewnątrz samego Urzędu Miejskiego.

Wnioski przedstawiono w podziale na te zgłaszane przez mieszkańców-uczestników procesu oraz urzędników-współorganizatorów (pod tym pojęciem rozumiani są nie tylko pracownicy Biura Organizacji Pozarządowych i Aktywności Obywatelskiej koordynujący proces, ale także osoby z innych komórek UM odpowiedzialne za działania w ramach

Opracowanie powstało w ramach projektu „Obywatelska Dąbrowa” współfinansowanego przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

DBP na innych etapach, przede wszystkim weryfikacji i realizacji projektów). Dla każdej grupy uwag wnioski uporządkowano w układzie zestawiającym ze sobą uwagę/element procesu, który przedstawiciele poszczególnych grup uznali za wymagający zmiany oraz proponowany przez nich kształt takich zmian, które zostały uznane za wspólne lub uzyskały aprobatę większej grupy uczestników spotkań ewaluacyjnych (czasem jest to kilka możliwych, alternatywnych scenariuszy). W tabelach przedstawiono uwagi powtarzające się w trakcie spotkań i w uwagach przesyłanych do BOPiAO, a więc najpopularniejsze, a pod nimi głosy formułowane przez pojedyncze osoby, w odniesieniu do konkretnych etapów – tak jeśli chodzi o wskazanie kwestii uznawanych za funkcjonujące niepoprawnie, jak i propozycje konkretnych alternatywnych rozwiązań czy nowych elementów dla procesu DBP.²

W osobnym rozdziale przedstawiono rekomendacje zbiorcze dla poszczególnych etapów DBP oraz te dotyczące ogólnych założeń procesu i sposobu funkcjonowania UM w związku z jego obsługą, proponowane przez autorkę opracowania w oparciu o rozwiązania podobnych kwestii stosowane w innych miastach, z uwzględnieniem ogólnego kierunku sugestii wyrażonych przez większość uczestników spotkań.

W rekomendacjach tych odniesiono się do najczęściej formułowanych uwag krytycznych pod adresem procesu i zaproponowano rozwiązania, które mogłyby być próbą rozwiązania sygnalizowanych problemów, a jednocześnie wpisywałyby się w standardy dla BP, stanowiących punkt odniesienia dla niniejszej ewaluacji. Tam gdzie było to możliwe, zamieszczono również odniesienia do ciekawych praktyk odpowiadających na analogiczne wyzwania występujące w innych miastach wdrażających BP w naszym kraju. Ogół zebranych w ten sposób opinii i rekomendacji stanowić będzie materiał wyjściowy do wypracowania propozycji zmian w modelu DBP 2015, który zostanie przygotowany przez Biuro Organizacji Pozarządowych i Aktywności Obywatelskiej, a następnie

---

² Część uwag i propozycji zgłaszanych przez mieszkańców w trakcie spotkań ewaluacyjnych odnosiła się do rozwiązań, o których wdrożeniu UM w międzyczasie już sam zdecydował – w trakcie spotkań z mieszkańcami i urzędnikami takie plany były zapowiadane przez pracowników Biura Aktywności Obywatelskiej i Organizacji Pozarządowych na forum. Takie sytuacje zasygnalizowano w odpowiednim miejscu w tekście w nawiasie.

poddany konsultacjom z mieszkańcami i ostatecznie wniesiony jako projekt uchwały ws. DBP 2016 pod obrady Rady Miejskiej, co jest planowane na luty 2015r.

I. UWAGI MIESZKAŃCÓW

Na wstępie warto zauważyć, że chociaż w spotkaniu ewaluacyjnym wzięła udział porównywalna liczba osób jak w spotkaniach w ramach ewaluacji pierwszej edycji DBP, to liczba uwag i postulatów była znacząco mniejsza i koncentrowała się wokół mniejszej liczby zagadnień. Można wnosić, że jest to po części skutkiem uwzględnienia niektórych wniosków z pierwszej ewaluacji, np. dotyczących kształtu formularza zgłoszeniowego. Wśród najpopularniejszych uwag pojawiały się jednak również takie, które zostały sformułowane już rok temu, m.in. postulat zwiększenia ogólnej kwoty na DBP czy wprowadzenia puli na projekty ogólnomiejskie (choć skala uwag w tej ostatniej kwestii jest znacząco mniejsza niż rok temu, być może dzięki dość dogłębnej dyskusji nad tą kwestią przy okazji poprzedniej edycji procesu). Najpopularniejszym przedmiotem uwag krytycznych, podobnie jak rok temu, był etap weryfikacji projektów (m.in. niejasności związane z decyzjami weryfikacyjnymi, zmiany w kosztorysach projektów, trudności w przepływie informacji pomiędzy UM a wnioskodawcami). Uwagi go dotyczące miały podobny charakter jak rok temu i podobnie jak rok temu dało się zauważyć, że doświadczenia mieszkańców w tym zakresie są bardzo różne, co może świadczyć o tym, że odbiór przebiegu weryfikacji jest bardzo zróżnicowany w zależności od konkretnych doświadczeń z konkretnymi urzędnikami lub ostatecznie pozytywnej lub negatywnej weryfikacji projektu.

Podobnie jak rok temu kwestią, w sprawie której wnoszono wiele postulatów zmian okazał się podział na dzielnice na potrzeby DBP – ponieważ uwagi w tym zakresie były liczne i pochodziły od grup mieszkańców związanych bezpośrednio z poszczególnymi terenami, zebrano je osobno i wspomniano pod koniec tego rozdziału.

Osobnym wątkiem, który wzbudził szczególnie duże emocje w trakcie tegorocznego spotkania z mieszkańcami była kwestia losów projektu „Budowa węzła ciepłego w kościele p.w. Św. Marii Magdaleny w Ząbkowicach przy ulicy Oświecenia 34”

Opracowanie powstało w ramach projektu „Obywatelska Dąbrowa” współfinansowanego przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

zgłoszonego w ramach II edycji Dąbrowskiego Budżetu Partycypacyjnego w dzielnicy Ząbkowice, którego wygrana wzbudziła wiele negatywnych emocji i była podstawą sformułowania zarzutów o brak podstawy prawnej dla realizacji tego projektu ze środków gminy. Ostatecznie, po zbadaniu sprawy, Urząd Miejski przyznał, że w przypadku tego projektu doszło do błędu po stronie UM na etapie weryfikacji wniosków, wydał stanowisko powołujące się na obowiązujące przepisy prawne i w oparciu o nie dokonał wstecznie negatywnej weryfikacji tego projektu oraz zdecydował o przeznaczeniu środków z DBP dla dzielnicy Ząbkowice na realizację innych projektów, które w tej dzielnicy uzyskały kolejne najlepsze wyniki. W momencie spotkania oficjalne stanowisko i losy projektu nie były jednak jeszcze znane opinii publicznej.

Najpopularniejsze uwagi

TRUDNOŚĆ/KWESTIA WYMAGAJĄCA USPRAWNIEŃ	PROPOZYCJE ROZWIĄZAŃ
<ul style="list-style-type: none"> Niejasności związane z wydatkowaniem środków na realizację projektów, m.in. ostatecznymi kosztami realizacji, sposobem wydatkowania ewentualnych oszczędności wynikających z przebiegu przetargów itp. 	<ul style="list-style-type: none"> Dostarczanie informacji, co dzieje się ze środkami pozostałymi po przetargach na realizację projektów Lepsze informowanie o realnych kosztach innych projektów, na które wykorzystywane są nadwyżki itp. Jawne rozliczanie projektów [planowane przez UM w roku 2015]
<ul style="list-style-type: none"> Aktywność w DBP instytucji publicznych, np. szkół, i innych „zorganizowanych” aktorów, np. spółdzielni – groźba manipulacji wynikami procesu na skutek instytucjonalnego uprzywilejowania takich aktorów (np. mobilizacji 	<ul style="list-style-type: none"> Wyraźne uregulowanie kwestii udziału instytucji/możliwości składania projektów dot. inwestycji na ich terenie Wyłączenie instytucji z możliwości lokowania tam projektów ALE: dla części uczestników spotkania aktywność instytucji była zjawiskiem

Opracowanie powstało w ramach projektu „Obywatelska Dąbrowa” współfinansowanego przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

<p>rodziców uczniów)</p>	<p>pozytywnym i przykładem cennej mobilizacji skupionych wokół nich grup mieszkańców</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Brak wpisywania się projektów w długofalowe plany miasta, brak nadzoru np. planistów miejskich • Projekty traktujące przestrzeń wrywkowo, nie do końca przemyślane 	<ul style="list-style-type: none"> • Działania edukacyjne zachęcające do spojrzenia kompleksowo na dzielnicę • Spotkania przed/na etapie składania projektów na ich temat, dyskusja między mieszkańcami • Spotkania mieszkańców z udziałem urzędników/ekspertów, np. z Wydziału Architektury, organizacja spotkań mieszkańców poświęconych dyskusji o wizji dzielnicy/osiedla • Przygotowanie i upublicznienie list konkretnych terenów gotowych pod określone typy projektów, np. uzbrojonych, z doprowadzonymi mediami
<ul style="list-style-type: none"> • Nieintuicyjne podziały na dzielnice utrudniają zidentyfikowanie „swojego” obszaru, a przez to przeglądanie projektów, na które będzie się mgło głosować 	<ul style="list-style-type: none"> • Stworzenie na stronie DBP wyszukiwarki ulic, która umożliwiłaby odnalezienie swojego przyporządkowania w logice DBP (w przypadku wyodrębnienie puli projektów ogólnomiejskich, wyszukiwarka mogłaby od razu wyświetlać projekty zgłoszone na terenie odpowiedniej dzielnicy oraz ogólnomiejskie, tj. wszystkie, które znajdują się na karcie głosowania dla mieszkańca konkretnej dzielnicy)
<ul style="list-style-type: none"> • Zmiany w szczegółach projektu 	<ul style="list-style-type: none"> • Jeszcze ściślejsze uzgodnienia z

Opracowanie powstało w ramach projektu „Obywatelska Dąbrowa” współfinansowanego przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

niekonsultowane w ostatecznym kształcie z projektodawcami, np. brak określonych elementów wyposażenia boiska do siatkówki	wnioskodawcami na etapie weryfikacji oraz bezwzględnie informowanie ich o ewentualnych zmianach wprowadzanych na etapie realizacji
<ul style="list-style-type: none"> Wgląd mieszkańców w realizację na poszczególnych etapach 	<ul style="list-style-type: none"> Upublicznianie informacji o szczegółach etapach realizacji poszczególnych projektów na stronie internetowej, np. aktualizowanych przez poszczególne wydziały wiodące [planowane przez UM w kolejnej edycji DBP]

Pojedyncze postulaty dot. poszczególnych etapów

ZGŁASZANIE PROJEKTÓW

- Potrzeba szerzej zakrojonej i bardziej wyrazistej akcji informacyjnej na tym etapie
- Zwiększenie wymaganej liczby głosów poparcia dla projektu na etapie składania wniosków

WERYFIKACJA/FORA DZIELNICOWE

- Ustanowienie społecznej „komisji/zespołu” ds. weryfikacji, mającej możliwość wglądu w wyniki weryfikacji przez UM
- Niewykluczanie projektów zlokalizowanych na tym samym obszarze co inny projekt w danej dzielnicy
- Lepsza promocja Dzielnicowych Forów Mieszkańców
- Wprowadzenie 5-minutowych prezentacji wizualnych projektów przez samych wnioskodawców na DFM - prezentacje przygotowane przez UM nie uwzględniają w wielu rzeczach i są często opisane w sposób nie do końca jasny

GŁOSOWANIE

- Brak zaufania do kart do głosowania, np. konieczności ujawniania numeru PESEL

Opracowanie powstało w ramach projektu „Obywatelska Dąbrowa” współfinansowanego przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

- Zbyt mała liczba punktów do głosowania
- Postulat zastosowanie zabezpieczonych urn do głosowania
- Wprowadzenie minimalnego progu głosów oddanych na projekt, który umożliwia jego realizację, jeśli wszystkie zgłoszone projekty nie wyczerpują kwoty na dzielnicę – aby „automatycznie” nie realizować projektów bazujących na małej, ale dobrze zmobilizowanej grupie
- Głosowanie przez SMS
- Informacje o głosowaniu wysyłane drogą SMSową do mieszkańców
- Prezentacja projektów przy okazji głosowania – w tym samym miejscu w systemie elektronicznym
- Zadbanie przez UM o dostarczenie na początku głosowania ilości wydrukowanych kart adekwatnej do frekwencji w danej dzielnicy (obszarze) na podstawie danych z roku poprzedniego – zdarzało się, że kart było zbyt mało

REALIZACJA PROJEKTÓW

- Przeciąganie się czasu realizacji projektów – pilnowanie przez UM terminowej realizacji projektów
- Możliwość nadzoru projektodawcy nad realizacją projektu, np. udział autora projektu w procedurach przetargowych, konsultacje z wnioskodawcami w trakcie realizacji, projektodawcy powinni uczestniczyć w zamknięciu projektów
- Tabliczki informacyjne przy projektach realizowanych z DBP
- Rozszerzenie informacji o realizacji projektów poza Internet
- „Opiekunowie projektów” nadzorujący ich realizację – kontakty do poszczególnych osób odpowiedzialnych w UM, opiekunowie „społeczni”
- Zadbanie o uporządkowanie terenu po realizacji projektu

Inne postulaty zmian w procesie:

- Zwiększenie kwoty bazowej dla dzielnic
- Uwzględnienie w naliczaniu środków dla dzielnic także powierzchni dzielnicy
- środki przeznaczone na daną dzielnicę, a niewykorzystane w danej edycji powinny zostać w dzielnicy

Opracowanie powstało w ramach projektu „Obywatelska Dąbrowa” współfinansowanego przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

- Możliwość realizacji projektów na terenach dotąd wyłączonych, np. Park Hallera
- Zaplanowanie szerszych akcji edukacyjnych o DBP dla mieszkańców
- Wprowadzenie puli na projekty ogólnomiejskie - na inwestycje dotyczące wszystkich mieszkańców
- Wyłączenie z DBP dzielnic, w których nie zgłaszane są żadne projekty, łączenie dzielnic w których składane są tylko pojedyncze projekty
- Środki przeznaczone na daną dzielnicę, a niewykorzystane w danej edycji DBP, powinny zostać w tej dzielnicy
- Pomysły z lat poprzednich niewybrane w głosowaniu w poprzednim roku powinny być możliwe do złożenia w następnym roku bez konieczności zbierania od nowa podpisów

Inne kwestie problemowe:

- Niejasności związane z poprawnością wszystkich elementów procedury jeśli chodzi o zachowanie zasad ochrony danych osobowych, zwłaszcza w zakresie zbierania podpisów na etapie list poparcia dla projektów oraz kart do głosowania
- Wątpliwości dot. zgodności z prawem dot. wspólnot/spółdzielni mieszkaniowych dokumentów sankcjonujących zgodę właścicieli terenów nienależących do Gminy na realizację projektów na ich terenie

Uwagi dot. podziału na dzielnice w ramach DBP

- Postulat uwzględnienia głosu mieszkańców co do podziału na obszary w DBP - rozważenie zmiany granic dzielnicy w sytuacji uzyskania co najmniej 15 głosów poparcia
- Podział na dzielnice nie pokrywa się z tradycyjnymi podziałami administracyjnymi w mieście – zamiast tego zastąpienie nazwy „dzielnica” nazwą „okręg/obszar DBP”
- Przyjęcie zasady niezmienności podziału na obszary na min. 5 lat, aby nie wprowadzać zbyt częstych zmian
- Podział na obszary ze względu na lokalne potrzeby, jeszcze na niższym poziomie niż dzielnice (na poziomie osiedli)

Opracowanie powstało w ramach projektu „Obywatelska Dąbrowa” współfinansowanego przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

Grupy mieszkańców związane z poszczególnymi częściami niektórych z dzielnic zgłaszały postulaty wyodrębnienia ich okolicy, argumentując głównie, że małe osiedla, które wchodzi w skład większych, nie są w stanie konkurować w głosowaniu ze względu na nieproporcjonalnie niższą liczbę mieszkańców z całą dzielnicą. Wśród najsilniej artykułowanych postulatów w zakresie zmian w granicach podziałów znalazły się te dotyczące:

- wydzielenia obszarów Rud i Wypalenisk z dzielnicy Okradzionów,
- wydzielenia obszaru Osiedla Młodych Hutników z dzielnicy Ząbkowice,
- przyłączenia na powrót parku Polesie do dzielnicy Kasprzak,
- rozdzielenia dzielnicy Marianki-Ratanice,
- wydzielenia obszaru Wzgórze Gołonoskie z dzielnicy Gołonóg,
- oddzielenia Łazów Błędowskich od Błędowa.

Pojedyncze uwagi dot. np. przyporządkowania konkretnych ulic do poszczególnych dzielnic nie zostały ujęte w tym raporcie, ale zostały w całości przeanalizowane przez BOPiAO.

II. UWAGI URZĘDNIKÓW

Poniżej przedstawiono listę najważniejszych problemów i uwag do przebiegu procedury BP od strony urzędników wydziałów merytorycznych stykających się z DBP przede wszystkim na etapie weryfikacji wniosków oraz realizacji projektów. Kwestie te były dyskutowane na dwóch spotkaniach – z naczelnikami wydziałów oraz urzędnikami „liniowymi”. Większość uwag szczegółowych pochodzi od tych drugich, co jest w pełni zrozumiałe jako że to oni w pierwszej kolejności stykają się z wnioskami i są odpowiedzialni za analizę projektów, ich szczegółowe zaopiniowanie (czasami wymagające np. wizyty terenowej). Jak się wydaje z poziomu naczelników nie widać

Opracowanie powstało w ramach projektu „Obywatelska Dąbrowa” współfinansowanego przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

dokładnie wszystkich „drobnych” trudności, z którymi mierzą się urzędnicy liniowi – niektóre wątki czy pomysły na usprawnienia wprowadzeniu procedury nie pojawiały się w ogóle w ich wypowiedziach prawdopodobnie właśnie z tego względu, że nie wszystkie typy problemów przy procedowaniu wniosków DBP do nich trafiają. Rozbieżności jeśli chodzi o różne elementy procesu – tak pomiędzy naczelnikami i urzędnikami liniowymi, jak i pomiędzy urzędnikami obu szczebli z różnych wydziałów, zostały wyróżnione w tabeli jako „ALE” wobec rozwiązań proponowanych przez większość uczestników spotkań ewaluacyjnych.

Najistotniejszym problemem związanym z realizacją przez UM procesu DBP jest dodatkowa ilość obowiązków nałożonych na wydziały merytoryczne, przede wszystkim na etapie weryfikacji – wiążą się w one z koniecznością zaopiniowania dużej liczby wniosków, którym często brakuje wielu szczegółowych informacji, które muszą ustalić sami urzędnicy (nawet jeśli są to informacje potencjalnie leżące w zasięgu wnioskodawców). Szczególnie dużo uwag i propozycji zmian zebrał obowiązujący w ciągu dwóch pierwszych edycji sposób obiegu wniosków w trakcie weryfikacji, oceniany jako uciążliwy i nadmiernie skomplikowany. Druga poważna grupa problemów dotyczy trudności związanych z realizacją projektów „zwycięskich” – jak zauważała większość urzędników uczestniczących w spotkaniach, część kłopotów z projektami wychodzi na jaw dopiero właśnie na etapie realizacji, jest nie do wychycenia przy weryfikacji, a może skutkować np. zachwianiem możliwości zrealizowania projektu w ciągu roku, co zostało na wcześniejszym etapie uznane za możliwe w toku opiniowania.

Najpopularniejsze uwagi

TRUDNOŚĆ/KWESTIA WYMAGAJĄCA USPRAWNIENIA	PROPOZYCJA ROZWIĄZAŃ
<ul style="list-style-type: none"> • Zbyt krótkie terminy na realizację 	<ul style="list-style-type: none"> • Możliwość wykorzystania mechanizmu

Opracowanie powstało w ramach projektu „Obywatelska Dąbrowa” współfinansowanego przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

<p>projektów (wymóg „jednoroczności”)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zbyt mało czasu na ocenę i przygotowanie do realizacji, zwłaszcza większych projektów inwestycyjnych 	<p>tzw. niewygasów</p> <ul style="list-style-type: none"> • Umożliwienie przynajmniej przesunięcia płatności za najpóźniej realizowane elementy projektów na początek kolejnego roku • Ewentualnie wydłużenie możliwości realizacji projektów na okres do 2 lat – w przypadku opóźnień w realizacji (kwestia wpisywania w wieloletni plan inwestycyjny)
<ul style="list-style-type: none"> • Problemy z szacowaniem „z góry” kosztów inwestycji - realne koszty realizacji często przekraczają szacunkowe kosztorysy projektów i początkowo rezerwowane na nie środki 	<ul style="list-style-type: none"> • Zapewnienie rezerwy środków w budżecie miasta na pokrycie dodatkowych kosztów związanych z realizacją projektów z DBP
<ul style="list-style-type: none"> • Utrudnienia związane z papierowym obiegiem wniosków, m.in. przestoje związane z „zaleganiem” wniosków w poszczególnych wydziałach, konieczność kserowania wniosków, „bo każdy wydział musi mieć swój egzemplarz” 	<ul style="list-style-type: none"> • Ograniczenie przekazywania części dokumentacji do wszystkich wydziałów po kolei np. nie trzeba przekazywać do wydziałów opiniujących list podpisów popierających • Przejście do systemu elektronicznej oceny wniosków: składanie wniosków drogą elektroniczną, a przynajmniej części załączników oraz stworzenie możliwości równoległego opiniowania wniosków przez różne komórki; umieszczenie wniosków w „chmurze” (intranecie), aby każdy wydział mógł zamieścić swoją jako widoczną online dla innych komórek, dopiero na końcu

Opracowanie powstało w ramach projektu „Obywatelska Dąbrowa” współfinansowanego przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

	<p>drukowana jest wersja wniosku z pełną opinią i papierową wersję podpisuje naczelnik wydziału wiodącego</p> <p>ALE: trzeba wziąć pod uwagę ograniczenia sprzętowe, jeśli chodzi o dostęp wszystkich pracowników UM do komputerów i sieci Internet</p>
<ul style="list-style-type: none"> Niekorzystny harmonogram jeśli chodzi o umiejscowienie w kalendarzu etapu weryfikacji - wakacje spowalniają działania w Urzędzie 	<ul style="list-style-type: none"> Przesunięciem harmonogramu procesu – składanie wniosków wcześniej, np. do końca marca i weryfikacja jeszcze przed wakacjami
<ul style="list-style-type: none"> Zbyt późne przekazywanie środków na realizację projektów do poszczególnych wydziałów UM - zwłaszcza tam, gdzie jest dużo projektów wymagających długiej realizacji, np. Wydziału Inwestycji 	<ul style="list-style-type: none"> Przyspieszenie całej procedury – przesunięcie harmonogramu, np. tak, aby głosowanie odbywało się jeszcze przed wakacjami, projekty z DBP można było jak najszybciej wpisać do uchwały budżetowej, a w kolejnym roku kalendarzowym jak najszybciej przekazać do wydziałów środki na realizację tych projektów - decyzje w tym zakresie powinny być podejmowane zaraz na pierwszej sesji rady miasta w Nowym Roku kalendarzowym Konsultacje ze skarbnikiem w tej kwestii
<ul style="list-style-type: none"> Kłopoty z oddawaniem projektów w użytkowanie, zwłaszcza jeśli chodzi o projekty na terenach niemiejskich, ale kwalifikujących się do DBP (tereny Skarbu Państwa, tereny wspólnot i 	<ul style="list-style-type: none"> Uświadomienie mieszkańcom trudności z tym związanych Projektodawca we wniosku powinien wskazywać potencjalnego przyszłego gospodarza projektu, a możliwość

Opracowanie powstało w ramach projektu „Obywatelska Dąbrowa” współfinansowanego przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

<p>spółdzielni) – przede wszystkich jeśli chodzi o przyjęcie odpowiedzialności za utrzymanie efektów realizacji projektów, np. konserwację infrastruktury; brak zaangażowania mieszkańców w ich utrzymanie</p>	<p>takiego przekazania odpowiedzialności konkretnemu aktorowi powinna być potwierdzana na etapie weryfikacji. W przypadku wspólnot i spółdzielni taka deklaracja zgody powinna być załączona już na etapie składania wniosku przez projektodawcę; natomiast w przypadku terenów Skarbu Państwa uzyskanie takiej zgody powinno leżeć po stronie UM.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Konieczność podpisania umowy z takim gospodarzem przed rozpoczęciem realizacji projektu, np. regulującej kwestie odpowiedzialności za ewentualne wypadki na terenie inwestycji w przypadku braku działań konserwatorskich
<ul style="list-style-type: none"> • Nierealne (zbyt krótkie) terminy na opiniowanie projektów • „Zaleganie” wniosków w wydziałach wiodących 	<ul style="list-style-type: none"> • Krótsze terminy na opiniowanie, np. 30 dni
<ul style="list-style-type: none"> • Masowy napływ wniosków do Wydziału architektury i Gospodarki Nieruchomościami „na ostatnią chwilę” 	<ul style="list-style-type: none"> • Nie wszystkie wnioski muszą trafiać do opiniowania do wydziału architektury z wydziałów wiodących -> stworzenie listy typów projektów, które obligatoryjnie muszą trafić do Wydziału Architektury i Gospodarki Nieruchomościami • W przypadku wniosków, które muszą być opiniowane przez te wydziały – wymóg minimalnego terminu przed

Opracowanie powstało w ramach projektu „Obywatelska Dąbrowa” współfinansowanego przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

	końcem okresu weryfikacji, przed którym wnioski muszą do nich trafić z wydziałów wiodących, np. 10 dni roboczych przed końcem etapu weryfikacji
<ul style="list-style-type: none"> • Brak informacji o istnieniu/braku planu zagospodarowania na danym obszarze 	<ul style="list-style-type: none"> • Każdorazowo umieszczanie takiej informacji lub informacji o planach utworzenia MPZG na karcie projektu przez Wydział Architektury (o ile projekt tego wymaga) • Promowanie źródła wiedzy (na stronie www) o toczonych/planowanych pracach nad planami zagospodarowania wśród projektodawców, by sami wnioskodawcy mogli sprawdzać informacje o terenie na którym chcieliby ulokować projekt
<ul style="list-style-type: none"> • DBP jest „na samym końcu” na liście obowiązków urzędników liniowych 	<ul style="list-style-type: none"> • Priorytet dla opiniowania wniosków z DBP w okresie weryfikacji
<ul style="list-style-type: none"> • Brak zgody wśród różnych grup mieszkańców na realizację projektów na terenach wspólnot mieszkaniowych – protesty związane z takimi projektami na etapie rozpoczęcia ich realizacji 	<ul style="list-style-type: none"> • Jednoznaczne ustalenie jaka jest podstawa prawna dla uznania zgody wspólnoty na realizację projektu i wymóg dostarczenia potwierdzającego ją dokumentu wraz z wnioskiem już na pierwszym etapie
<ul style="list-style-type: none"> • Bardzo wysokie koszty utrzymania efektów realizacji niektórych projektów 	<ul style="list-style-type: none"> • Wymóg oszacowania we wniosku przez projektodawcę kosztów rocznego utrzymania efektów projektu
<ul style="list-style-type: none"> • Słabo opracowane wnioski/braki we wnioskach, które dokładają pracy 	<ul style="list-style-type: none"> • Większa odpowiedzialność po stronie projektodawców i bardziej

Opracowanie powstało w ramach projektu „Obywatelska Dąbrowa” współfinansowanego przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

<p>urzędnikom na etapie weryfikacji</p>	<p>rygorystyczne wymogi na etapie składania wniosków oraz czas na uzupełnień ewentualnych braków formalnych (np. 7 dni) (patrz: Proponowane zmiany w formularzu do zgłaszania propozycji projektów)</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Duże obciążenie wydziałów pracą na etapie weryfikacji (szczególnie sygnalizowane przez Wydziały Inwestycji oraz Wydział Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej) oraz koszty związane z tą weryfikacją (np. ocena rzeczoznawcy, paliwo na potrzeby wizyt terenowych), które czasami stają się niecelowe w obliczu niewybrania projektu do realizacji 	<ul style="list-style-type: none"> • Dodatkowe wsparcie osobowe na czas weryfikacji • Wykorzystanie wniosków z poprzednich edycji, by móc posiłkować się już wydanymi opiniami co do pewnych powtarzalnych kwestii (usystematyzowana archiwizacja tych wniosków i łatwy dostęp do nich dla poszczególnych wydziałów)
<ul style="list-style-type: none"> • Konieczność aktualizacji dokumentacji związanej z projektami na etapie realizacji (nieprzewidziane w samym kosztorysie projektu) 	<ul style="list-style-type: none"> • Przewidziane na ten cel środki w rezerwie na realizację projektów z DBP

Inne postulaty zmian w procesie:

- Rezygnacja z głosowania na rzecz modelu wyboru przez mieszkańców spośród propozycji przedkładanych przez UM [takie rozwiązanie co do zasady kłóci się z ideą i sensem narzędzia partycypacyjnego jakim jest BP – przyp. autorki]
- Dodatkowe wsparcie osobowe na czas weryfikacji, np. do wizji terenowych w przypadku projektów inwestycyjnych
- Co kilka lat specjalna „edycja inwestycyjna” DBP

Opracowanie powstało w ramach projektu „Obywatelska Dąbrowa” współfinansowanego przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

Inne kwestie problemowe:

- Brak zgody na niektóre projekty wewnątrz samych społeczności – efekt sukcesu „zmobilizowanych” grup, które potrafią wykorzystać niewielką aktywność innych mieszkańców i przeforsować swoje pomysły w głosowaniu
- Skargi ze strony mieszkańców na wyniki weryfikacji, zwłaszcza na wyceny projektów – część urzędników ma poczucie, że mimo prób uzasadniania decyzji dot. wycen mieszkańcy nie chcą przyjąć do wiadomości przedstawianych przez nich argumentów
- Wątpliwości co do sensowności możliwości składania projektów stanowiących jedynie przygotowanie do realizacji (np. dokumentacji do inwestycji), które np. w kolejnej edycji mogą nie uzyskać środków na samą realizację
- Przedstawiciele jednostek weryfikujących krytykowali również wakacyjny termin weryfikacji - jednostki miejskie w sezonie urlopowym zostały obciążone dużą ilością dodatkowej pracy przy niewystarczającym zabezpieczeniu odpowiednich zasobów osobowych

Proponowane zmiany w formularzu do zgłaszania propozycji projektów:

- Rezygnacja z pozycji „Opis działań” (jej treść zazwyczaj dubluje się z pozycją „Uzasadnienie”)
- Dodanie pola umożliwiającego określenie dokładnej lokalizacji projektu (najlepiej podania numeru działki lub załączenia mapki)
- Dodanie pozycji „Szacowane koszty realizacji projektu” oraz „szacowane roczne koszty utrzymania efektów realizacji projektu w kolejnych latach”
- Wymóg wskazania przyszłego gospodarza projektu w przypadkach tego wymagających, np. gmina, spółdzielnia, grupa mieszkańców i w przypadku spółdzielni oraz wspólnot dołączenie takiej zgody na piśmie
- Zachęcanie do podawania przez wnioskodawców większej liczby szczegółów w opisie projektu

Opracowanie powstało w ramach projektu „Obywatelska Dąbrowa” współfinansowanego przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

05| REKOMENDACJE

Poniżej zaprezentowano rekomendacje zbiorcze dla poszczególnych etapów DBP oraz te dotyczące ogólnych założeń procesu i sposobu funkcjonowania UM w związku z jego obsługą, proponowane przez autorkę opracowania w oparciu o rozwiązania podobnych kwestii stosowane w innych miastach, z uwzględnieniem ogólnego kierunku sugestii wyrażonych przez większość uczestników spotkań.

W rekomendacjach tych odniesiono się do najczęściej formułowanych uwag krytycznych pod adresem procesu i zaproponowano rozwiązania, które mogłyby być próbą odpowiedzi na sygnalizowane problemy, a jednocześnie wpisywałyby się w standardy dla BP. Tam, gdzie było to możliwe, zamieszczono również odniesienia do ciekawych praktyk odpowiadających na analogiczne wyzwania występujące w innych miastach wdrażających BP w naszym kraju. Tam, gdzie w trakcie spotkań ewaluacyjnych sformułowano precyzyjne i zgodne z duchem BP propozycje rozwiązań zdiagnozowanych trudności, autorka nie dubluje sugestii zapisanych we wcześniejszych zestawieniach tabelarycznych, pozostawiając ocenę ich zasadności w dąbrowskim kontekście w gestii czytelników niniejszego podsumowania.

Ogół zebranych w ten sposób opinii i rekomendacji stanowić będzie materiał wyjściowy do wypracowania propozycji zmian w modelu DBP 2015, który zostanie przygotowany przez Biuro Organizacji Pozarządowych i Aktywności Obywatelskiej, a następnie poddany konsultacjom z mieszkańcami i ostatecznie wniesiony jako projekt uchwały ws. DBP 2016 pod obrady Rady Miejskiej, co jest planowane na luty 2015r.

Składanie wniosków

- Chociaż pierwsze edycje procesów BP zwykle są prowadzone pod hasłem „jak największej liczby ułatwień dla mieszkańców” i w znacznej mierze „przejmowania” części najbardziej skomplikowanych elementów procesu przez urzędników

Opracowanie powstało w ramach projektu „Obywatelska Dąbrowa” współfinansowanego przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

(zwłaszcza jeśli chodzi o opracowywanie projektów), o tyle w kolejnych odsłonach, wraz z nabywaniem kompetencji w uczestnictwie w nim przez obywateli, warto cedować na nich nieco więcej odpowiedzialności. Dotyczyć to powinno w pierwszej kolejności właśnie przygotowywania wniosków projektowych – docelowo główny ciężar opracowywania projektów powinien spoczywać na mieszkańcach (najlepiej współpracujących ze sobą), wspieranych w miarę potrzeb przez urzędników, dla których głównym i najistotniejszym zadaniem w ramach BP powinno być poddanie wniosków ocenie pod względem realności wykonania, a wreszcie dołożenie wszelkich starań, by wnioski wybrane w głosowaniu zostały należycie zrealizowane. W związku z powyższym, naturalnym w kolejnych edycjach budżetu partycypacyjnego wydaje się zachęcanie wnioskodawców do coraz dokładniejszego przygotowywania wniosków, m.in. poprzez próby samodzielnego przygotowywania kosztorysów – zakładając, że to do urzędnika należy jego ostateczne urealnienie, ale że wnioskodawca powinien się z takim kosztorysowaniem zmierzyć, choćby po to, by na samym początku móc zdać sobie sprawę z potencjalnych kosztów własnych wizji. Wśród dodatkowych wymogów na poziomie składania wniosku warto też uwzględnić obowiązek wskazania potencjalnego gospodarza projektu jeśli chodzi o projekt nie zlokalizowany na terenie żadnej konkretnej instytucji oraz zdobycie wstępnej zgody właściciela terenu, jeśli chodzi o grunt niemiejski. Dodatkowe wymogi w tym zakresie należałoby zrównoważyć wprowadzeniem do procedury elementu polegającego na gwarantowanym okresie na uzupełnienie braków we wniosku. Takie rozwiązania stosuje się np. w Warszawie w Budżecie partycypacyjnym na rok 2016, gdzie wnioskodawca musi wypełnić części formularza dot., kosztów realizacji projektu, a także jego prognozowanych kosztów utrzymania w kolejnych latach, a także załączyć do wniosku pisemnej zgody właściciela gruntu na realizację projektu na jego terenie, ma za to czas na uzupełnienia braków we wniosku w przypadku ich stwierdzenia.³

---

³ Z rozwiązaniami proceduralnymi dotyczącymi Budżetu partycypacyjnego m.st. Warszawy na rok 2016 można zapoznać się tutaj -

- W przypadku wymogu uzyskania zgody od właściciela terenu nienależącego do gminy, na którym wnioskodawca chciałby ulokować swój projekt, jeszcze na etapie zgłaszania projektów można wziąć pod uwagę, że czasami uzyskanie takiej zgody może być bardzo czasochłonne. W takich przypadkach można zaproponować, że wnioskodawca w momencie składania wniosku musi posiadać wstępną deklarację zainteresowania realizacją projektu np. zarządu wspólnoty, natomiast do wyznaczonego dnia poprzedzającego głosowanie do Urzędu musi spłynąć dokument zaświadczący o przyjęciu przez daną wspólnotę stosownej uchwały w sprawie wyrażenia zgody na taką realizację, zgodnie z wymogami prawa. Biorąc pod uwagę długi czas zarezerwowany w modelu DBP na weryfikację i opiniowanie projektów, wydaje się, że wnioskodawcy będą mieli wystarczająco dużo czasu, by uruchomić procedurę uzyskiwania zgody wspólnoty w należyтым trybie. Można ustalić termin dostarczenia takich zgód do Urzędu Miasta z marginesem kilku dni poprzedzających etap głosowania, tak by UM mógł ustalić, czy wszystkie projekty, które wymagały takiej zgody zostały o nią uzupełnione i w oparciu o to przygotować ostateczny kształt list do głosowania w poszczególnych dzielnicach.

W razie wyboru takiej procedury niezbędne będzie wyraźne komunikowanie na etapie dyskusji o projektach, że projekty, które wymagają doniesienia ww. zgody znajdują się na tych listach niejako „warunkowo”, tzn. przeszły pozytywnie weryfikację i opiniowanie w pozostałym zakresie, natomiast o ich znalezieniu się na liście w dniu rozpoczęcia głosowania zdecyduje dostarczenie w wyznaczonym terminie stosownego dokumentu.

- W obliczu powracających wątpliwości dot. tego, jaki typ dokumentu jest prawną podstawą uznania zgody na realizację projektu na je terenie np. przez wspólnotę mieszkaniową, dobrze byłoby, by UM zasięgnął porady w tej sprawie u swoich

---

http://twojbudzet.um.warszawa.pl/sites/twojbudzet.um.warszawa.pl/files/regulamin_przeprowadzania_budzetu_partycypacyjnego_w_m.st._warszawie_na_rok_2016.doc

Opracowanie powstało w ramach projektu „Obywatelska Dąbrowa” współfinansowanego przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

prawników i zamieścić na stronie DBP oficjalny komunikat na ten temat, np. w ramach FAQ dot. wymogów związanych ze składaniem wniosków.

- Aby ułatwić mieszkańcom przygotowywanie bardziej szczegółowych i lepszych jakościowo projektów, warto by Urząd przygotował i upublicznił rodzaj szacunkowego „cennika” powtarzalnych typów wydatków, który pomoże w szacowaniu kosztorysów przez samych wnioskodawców, np. zestawienia cen powtarzalnych elementów infrastruktury – koszy na śmieci, elementów siłowni plenerowych, położenia metra chodnika czy budowy ławki. Takie materiały przygotowały i promują przy okazji swoich budżetów partycypacyjnych m.in. Białystok, Warszawa (ratusz centralny oraz poszczególne dzielnice) czy Gdańsk.⁴ Taki cennik powinien zostać udostępniony na stronie internetowej DBP. Oczywiście informacje te wnioskodawcy mogą wyszukiwać sami, ale dostęp od początku procesu do takich szacunków obowiązujących w UM ułatwi na pewno części mieszkańcom prace nad wnioskami oraz pomoże w zorientowaniu się jeszcze na etapie opracowywania kosztorysu przez mieszkańca, jakimi cennikami posługuje się Urząd.

Ile kosztuje miasto?

Rys. 2 Fragment cennika „Ile kosztuje miasto?” przygotowanego przez Centrum Komunikacji Społecznej Urzędu m.st. Warszawy.⁵

⁴ Przygotowane przez to miasto „cenniki miejskie” można zobaczyć w Internecie: Białystok - <http://www.bialystok.pl/1289-ile-kosztuje-miasto/default.aspx>, Warszawa - https://twojbudzet.um.warszawa.pl/ile_kosztuje_miasto, https://twojbudzet.um.warszawa.pl/sites/twojbudzet.um.warszawa.pl/files/cennik_ile_kosztuje_miasto.pdf, http://urzad.ochota.waw.pl/data/other/ile_kosztuje_ochota_1.pdf (dzielnica Ochota m.st. Warszawy), Gdańsk - <http://www.gdansk.pl/techniki>.

⁵ Źródło: https://twojbudzet.um.warszawa.pl/ile_kosztuje_miasto

Opracowanie powstało w ramach projektu „Obywatelska Dąbrowa” współfinansowanego przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

- Dobrym pomysłem na pobudzenie współpracy przy tworzeniu wniosków i zachęcenie mieszkańców, by wymyślając projekty starali się brać pod uwagę szerszą perspektywę rozwoju dzielnicy oraz szukać kompromisu pomiędzy potrzebami różnych grup jest stworzenie możliwości spotkań mieszkańców jeszcze na lub nawet przed rozpoczęciem etapu składania wniosków. W tym roku w Dąbrowie próbowano zachęcić mieszkańców do samoorganizacji taki spotkań, ale sprawdziło się to nie we wszystkich dzielnicach – brakowało osób zdolnych takie spotkania poprowadzić, a czasami brakowało również obecności kogoś z UM, kto mógłby odpowiedzieć na konkretne pytania i wątpliwości związane z praktyczną stroną projektów. W kolejnych latach można rozważyć zaaranżowanie spotkań w bardziej oczywisty sposób ukierunkowanych na rozmowę o priorytetach i potrzebach danej społeczności, np. w obecności przedstawiciela Urzędu czy zaproszonych ekspertów tematycznych (np. architektów czy planistów). Spotkania te mogłyby służyć m.in. generowaniu pomysłów na projekty, ewentualnemu „dogadaniu się” na wspólne składanie projektów, ale też sieciowaniu osób mających podobne pomysły i ogólnie zainteresowanych BP.

Zagwarantowanie przestrzeni na takie spotkania jeszcze przed lub na samym początku fazy zgłaszania projektów pozwoli mieszkańcom nie tylko zgłaszać projekty, ale autentycznie pochylić się wspólnie nad potrzebami dzielnicy – porozmawiać o priorytetach, zastanowić się, jakiego typu projekty są najbardziej potrzebne w pierwszej kolejności. W trakcie takich spotkań potencjalni wnioskodawcy mają szansę porozumieć się w sprawie wspólnego tworzenia projektów, ale też np. podjąć decyzje o rezygnacji z jakiegoś projektu w danym

Opracowanie powstało w ramach projektu „Obywatelska Dąbrowa” współfinansowanego przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

roku lub o połączeniu kilku podobnych pomysłów. Takie spotkania po raz pierwszy w tym roku organizuje w ramach BP w swoich dzielnicach m.st. Warszawa⁶; w Gdyni z kolei planowane są spotkania poświęcone potrzebom i deficytom przestrzeni poszczególnych dzielnic. Takie spotkania mogą mieć charakter warsztatowy i pozwolić chętnym osobom od razu na rozpoczęcie prac nad przygotowaniem wniosku. Możliwym rozwiązaniem jeśli chodzi o prowadzenie takich spotkań przynajmniej w pierwszych latach lub w sytuacji braku samodzielnych lokalnych liderów jest np. ogłoszenie konkursu dla organizacji pozarządowych, przy czym należy wtedy zadbać o podanie odpowiednio wcześniej do wiadomości kryteriów oceny ewentualnych kandydatur na moderatorów i zadbać o przejrzystość procesu ich wyboru.

- Dopełnieniem powyższych spotkań mogłaby być „giełda pomysłów” zamieszczona na stronie internetowej DBP, na której mieszkańcy mogliby zamieszczać pomysł na projekty z kontaktem do siebie, jeszcze przed wniesieniem ich do UM.
- Dla przejrzystości procesu, ale także wymiany wiedzy między mieszkańcami (w tym osobami o podobnych pomysłach) warto by pełne wersje wniosków trafiały jak najszybciej na stronę internetową DBP, najlepiej w postaci skanów lub oryginalnej formie złożonej online (jeśli pojawi się taka możliwość). Pojedyncze egzemplarze papierowych wersji złożonych wniosków warto wyłożyć na późniejszym etapie także instytucjach publicznych (domy kultury, biblioteki), a przede wszystkim w punktach konsultacyjnych/punktach głosowania.
- Wśród urzędników weryfikujących projekty pojawiały wątpliwości co do sensowności możliwości składania projektów stanowiących jedynie przygotowanie do realizacji (np. dokumentacji do inwestycji), które np. w kolejnej

---

⁶ Więcej informacji o tym etapie warszawskiego BP tutaj - <http://twojbudzet.um.warszawa.pl/aktualna-edycja-bp-2016/dyskusje-nad-priorytetami-rozwojowymi-dzielnic> oraz w przywoływanym wcześniej regulaminie warszawskiego procesu.

Opracowanie powstało w ramach projektu „Obywatelska Dąbrowa” współfinansowanego przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

edycji mogą nie uzyskać środków na samą realizację. Wydaje się to dość istotnym dylematem, zwłaszcza w obliczu powracających argumentów z zakresu rozliczania urzędników z gospodarności w wydawaniu środków publicznych. Z drugiej jednak strony zablokowanie możliwości finansowania z DBP np. dokumentacji projektowej może być dla dzielnic zamknięciem jedynej drogi na przygotowanie się do realizacji kosztownego projektu, którego nie sposób zrealizować normalnym trybem finansowania, a którego wykonanie nie jest możliwe w całości – od dokumentacji do realizacji - w ramach jednorocznej puli środków z DBP. Ostateczna decyzja w tej sprawie należy każdorazowo do samorządu realizującego swój własny model BP, ale warto przypatrzeć się różnym rozwiązaniom tej kwestii. W Warszawie w drugiej edycji BP przyjęto dość sztywne ograniczenia w tym zakresie, zapisując w regulaminie procesu iż „§ 4. pkt 2. W ramach budżetu partycypacyjnego nie mogą być zgłaszane projekty, które:

1. zakładają wykonanie wyłącznie dokumentacji projektowej;
  2. zakładają wykonanie jednego z elementów (etapów) realizacji zadania, które w latach kolejnych będzie wymagało wykonania dalszych jego elementów (etapów);
  3. są sprzeczne z przyjętymi strategiami i programami Miasta Stołecznego Warszawa.”
- Jednym z największych wyzwań jeśli chodzi o zgłaszanie projektów w ramach BP, właściwe we wszystkich polskich samorządach, które sięgają po ten mechanizm, jest tzw. problem „projektów szkolnych”, czy szerzej – instytucjonalnych, związanych z takimi aktorami jak np. szkoły, mającymi wyraźną grupę zmobilizowanych sojuszników, w rywalizacji z którymi niezrzeszeni obywatele nie mają szans. Zdarza się niestety, że szkoły wykorzystują mechanizm BP do prowadzenia drogowych remontów albo zgłaszają drogie projekty, które zakładają wykorzystanie całej puli przeznaczonej na dzielnicę. Wbrew pozorom wyłączenie możliwości składania tego typu projektów z BP jest trudne i ciężko je obronić na gruncie idei tego procesu, ponieważ co do zasady potrzeby związane z wyposażeniem szkoły jako obiektu użyteczności publicznej mają jak najbardziej charakter projektów realizujących interes publiczny. W zależności od filozofii

Opracowanie powstało w ramach projektu „Obywatelska Dąbrowa” współfinansowanego przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

przyjętej w danym modelu BP, można natomiast rozważyć np. wprowadzenie możliwości zgłaszania wprost projektów przez instytucje, ale w ramach osobnej „ścieżki” lub wyłączenia z BP projektów o charakterze stricte remontowym na terenie obiektów typu szkoły czy przedszkola – taką propozycję zawarł w swoim projekcie regulaminu na drugą edycję budżetu obywatelskiego samorząd w Gdyni.⁷

- Powracającym wątkiem pozostaje kwestia ewentualnego wydzielenia w ramach DBP puli na tzw. projekty ogólnomiejskie. Ostatecznie, wedle deklaracji przedstawicieli UM, brak takiej puli ma być przejawem konsekwentnie wybranego modelu BP: stawiającego na rozwój na poziomie lokalnym, tj. dzielnic, z akcentem na inwestycje w mniejszej, lokalnej skali. Zważywszy na adaptowalność mechanizmu BP do różnych kontekstów lokalnych, takie podejście jest jak najbardziej uprawnione i wydaje się spójnie łączyć z innymi działaniami deklarowanymi przez UM jako mające na celu wzmacnianie wspólnot lokalnych w obrębie miasta (np. rozważań nad powołaniem jednostek pomocniczych). Choć przy okazji pierwszej edycji procesu, przynajmniej w trakcie spotkań ewaluacyjnych, kwestia ta była dość szeroko dyskutowana, warto, by w narracji o DBP wyraźnie artykułować założenia modelu, które skutkują takim a nie innym rozlokowaniem środków w ramach procedury. Na początek taka informacja powinna znaleźć się na pewno w opisie modelu na stronie internetowej procesu, gdzie w chwili jej brak.

Weryfikacja

Najważniejsze wyzwania na tym etapie to samo odrzucanie części projektów, co może skutkować rozczarowaniem wnioskodawców, zwłaszcza jeśli jego podstawy nie wydają im się do końca uzasadnione, oraz wprowadzanie zmian w kształcie projektów, które nie

⁷ Patrz: http://www.gdynia.pl/g2/2014_10/90893_fileot.pdf

spotykają się z akceptacją ze strony wnioskodawców. Na tle innych samorządów Dąbrowa Górnicza jest przykładem wyjątkowo modelowego rozwiązania problemów z tym punktem harmonogramu BP – komunikacja pomiędzy wnioskodawcami a urzędem jest dość sprawna, a Dzielnicowe Fora Mieszkańców pozwalają jeszcze publicznie dyskutować nad niezbędnymi zmianami w projektach.

- Jeszcze silniejszym „uspołecznieniem” tego etapu mogłoby być ewentualnie wprowadzenie jakiegoś ciała monitorującego przebieg weryfikacji, np. dysponującego prawem proszenia o ponowną weryfikację w przypadku niezgody wnioskodawcy na ostateczną propozycję urzędu bądź zgłoszenia przez niego uzasadnionych wątpliwości co do efektów tego etapu. Takie ciała funkcjonują np. w Łodzi czy Warszawie (dzielnicowe zespoły ds. BP). W trakcie rozmów z mieszkańcami pojawił się np. pomysł by powołać takie ciała z grona przedstawicieli wnioskodawców w danej edycji.
- Aby wpłynąć na lepszy odbiór procesu przez wnioskodawców, warto też systematycznie monitorować przyczyny odrzuceń projektów na etapie weryfikacji, np. poprzez zbieranie danych o powodach odrzucenia przy okazji ewidencjonowania każdego z projektów, a następnie poddanie tych wyników analizie i porównanie np. jakiego typu projektów dotyczą czy który wydział ma najwyższy odsetek odrzuceń. Takie obserwacje mogą być podstawą do zastanowienia się nad przyczyną takiego stanu rzeczy i możliwymi krokami, których podjęcie mogłoby zmniejszyć te wskaźniki, np. poprzez dostarczenie dodatkowych informacji wnioskodawcom w zakresie objętym odpowiedzialnością wybranego wydziału (np. informacji o gruntach czy kosztach przykładowych).
- Kluczowym jest, by wszyscy urzędnicy odpowiedzialni za weryfikację zostali wyczuleni nie tylko na specyfikę wniosków w swoim obszarze, ale też ogólne zasady, których przestrzegania muszą wymagać, aby na przyszłość zapobiegać takim sytuacjom jak „przepuszczenie” przez weryfikację projektu dot.

Opracowanie powstało w ramach projektu „Obywatelska Dąbrowa” współfinansowanego przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

finansowania działań w obiekcie sakralnym, niezgodnych z przepisami regulującymi możliwości wydatkowania środków przez gminy.

- Przy tej okazji istotne jest też stworzenie możliwości wszystkim zainteresowanym dokładniejszego zapoznania się z projektem, np. publikowanie pełnych danych o wniosku na stronie www, najlepiej z kontaktem do autora (za jego zgodą). Optymalnym rozwiązaniem byłoby stworzenie repozytorium pełnych projektów, które pozytywnie przeszły etap weryfikacji i opiniowania na stronie internetowej DBP. Oprócz list z tytułami projektów i ich ostateczną wyceną, mogłyby znaleźć się tam np. skany wniosków projektowych, co pozwalałoby na zapoznanie się ze szczegółami wszystkich projektów. Oczywiście taka prezentacja projektów musiałaby dotyczyć ich ostatecznych form, tj. po wprowadzeniu ewentualnych zmian na etapie weryfikacji.

Głosowanie

- Skutkiem wprowadzenia BP powinno być wzmocnienie współpracy pomiędzy mieszkańcami. Tymczasem często głosowanie na projekty ma charakter konfrontacyjny i sprowadza się do wyboru pomiędzy rywalizującymi między sobą projektami i opierającymi je grupami mieszkańców. Sposobem „rozbrojenia” takich sytuacji jest próba „wydyskutowania” listy projektów pod głosowanie w trakcie Dzielnicowych Forów. Nie likwiduje ona jednak kłopotów związanych np. z wykorzystywaniem stanowisk służbowych przez wnioskodawców związanych z aktorami instytucjonalnymi, np. w spółdzielniach, szkołami (np. zlecenie osobom pracującym w spółdzielni by zbierały podpisy na wypełnionych już kartach dom głosowania wśród mieszkańców bloku). Jeśli nie chce się rezygnować z możliwości składania kart w imieniu innych osób, co w przypadku BP wydaje się jednak nieco nadmiarowym uszczywnieniem procedury, która ma de facto charakter równoważny konsultacjom, warto tego typu praktyki otwarcie wskazywać jako może nie nielegalne, ale na pewno nietyczne i niezgodne z duchem BP.

Opracowanie powstało w ramach projektu „Obywatelska Dąbrowa” współfinansowanego przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

- Aby ułatwić większej liczbie osób udział w głosowaniu, można rozważyć wprowadzenie urn mobilnych, zmieniających miejsce i „wędrujących” po dzielnicach.

Realizacja projektów

- Dla przejrzystości procesu, w tym zaspokojenia szczególnie silnej w przypadku mieszkańców zaangażowanych w procesy BP potrzeby „trzymania ręki na pulsie” w sprawie projektu, z którym jest się personalnie związanym i odczuwa się za niego współodpowiedzialność, kluczowe jest przekazywanie na bieżąco, możliwe szybko i dokładnie informacji o postępach w realizacji projektów. Istotne jest tu upublicznianie informacji o szczegółach etapach realizacji poszczególnych projektów na stronie internetowej (taki system informowania o kolejnych etapach w realizacji poszczególnych inwestycji z budżetu obywatelskiego stosuje np. Wrocław)⁸, a także zadbanie o bezpośredni kontakt w tej sprawie z samym wnioskodawcą.
- Bardzo istotne jest zwłaszcza informowanie na bieżąco, a jeśli tylko jest taka możliwość – z wyprzedzeniem o prognozowanych opóźnieniach w realizacji projektów. Może tu zadziałać klasyczny mechanizm „wyprzedzający”, który jest świadectwem dobrej woli i uczciwości organu odpowiedzialnego za projekt i stawia go w lepszym świetle niż tłumaczenie się „post factum” z niewykonania działań w pierwotnie założonych terminach, gdy wnioskodawca zdąży już ugruntować w sobie negatywne zdanie o UM.
- Często powtarzającym się postulatem po stronie wnioskodawców jest zapewnienie im możliwości „nadzoru” nad realizacją projektu czy zaangażowania

---

⁸ Patrz: <http://www.wroclaw.pl/wbo>.

się bezpośredni w ową realizację. I choć jest to postawa, którą co do zasady można uznać za chwalebny przejaw współodpowiedzialności za projekt, to realia wdrażania projektów po stronie urzędu często obwarowane są rozlicznymi ograniczeniami w tym zakresie, np. dotyczący niemożności angażowania wnioskodawców w procedury przetargowe. Aby uniknąć rozczarowań i nieporozumień na późniejszych etapach, warto by w opisie procedury, w tym na stronie internetowej, znalazł się możliwie dokładny opis możliwego zakresu włączania mieszkańców w realizację projektów, uwzględniający różne tego typu obostrzenia oraz określający mniej więcej katalog sytuacji, które mogą zaistnieć na etapie realizacji projektu i wpłynąć już na tym etapie na jakieś zmiany w jego ostatecznym kształcie, aby projektodawca zdawał sobie odpowiednio wcześniej sprawę z takiej ewentualności i nie był nią zaskoczony. Sytuacje te, co można wywnioskować z rozmowy z urzędnikami, są dość powtarzalne i można łatwo wskazać najważniejsze ich typy, np. dot. wymogu aktualizacji dokumentacji, opóźnień w przekazaniu do wydziału realizującego projekt środków z nowego budżetu na rozpoczęcie działań projektowych, wyższe niż prognozowane koszty wykonania w efekcie rozstrzygnięcia przetargu itp.

- Na koniec każdego roku warto przygotować krótkie podsumowanie stanu realizacji projektów z danej edycji DBP i opublikować je na stronie, ale też spróbować dotrzeć z nim do mieszkańców innymi kanałami. Rzetelne informowanie o postępach w pracach pomoże budować wizerunek procesu i ma szansę zachęcić do angażowania się w kolejne jego edycje, a przy tym daje uczestnikom poczucie „kompletności” procesu – od pojawienia się propozycji aż do ich wcielenia w życie. W takim podsumowaniu należy oczywiście wprost napisać o przyczynach ewentualnych opóźnień w realizacji konkretnych projektów, jeśli doszło do takiej sytuacji.

Inne rekomendacje dot. przebiegu procesu

Opracowanie powstało w ramach projektu „Obywatelska Dąbrowa” współfinansowanego przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

- Biorąc pod uwagę w jak wielu momentach w procesie DBP pojawia się wątek danych osobowych i związanych z nimi wątpliwości problemów, tak po stronie Urzędu, jak i samych mieszkańców (np. jeśli chodzi o odpowiedzialność za dane zbierane w trakcie uzyskiwania głosów poparcia pod projektem), warto by przedstawiciele UM specjalizujący się w tej tematyce przygotowali odpowiedzi na konkretne pytania i wątpliwości związane z takimi budzącymi wątpliwościami elementami procesu. Będzie to szczególnie pomocne także dla zaangażowanych w proces mieszkańców, którzy sami zwykle nie mają możliwości łatwego uzyskania pomocy w tym zakresie. Pomocny byłby np. miniporadnik (np. w ramach FAQ) na stronie DBP, w którym wypisano by najważniejsze obowiązki związane w wchodzeniem w kontakt z danymi osobowymi w trakcie uczestnictwa w tym procesie – np. jakie dane wolno zbierać przy tej okazji.
- Warto rozważyć przywrócenie do stałego funkcjonowania (lub powołanie od nowa) Zespołu/Grupy roboczej ds. DBP, który docelowo przejąłby np. ciężar ewaluacji, a przede wszystkim konsumowania danych o realizacji kolejnych edycji i wypracowywania ewentualnych zmian do procedury, które np. były potem poddawane konsultacjom powszechnym. Mógłby on mieć charakter doradczy i wspierać BOPiAO w rozmaitych działaniach związanych z przygotowaniem i organizacją kolejnych edycji DBP. Nabór do takiego zespołu może mieć charakter otwarty i obejmować różne grupy interesariuszy miejskich, np. radnych, NGO i „zwykłych mieszkańców”. Podobne ciała działają już w wielu miejscach, np. Krakowie, Łodzi, Warszawie.
- Aby na trwałe osadzić w procedurze BP zwyczaj prowadzenia ewaluacji, warto dodać ten etap do regulaminu procesu jako etap kończący – nazwać go wprost w harmonogramie i zaplanować jego istnienie od samego początku. Taki zapis nie wymaga precyzyjnego określenia formy ewaluacji, ale przypisuje odpowiedzialność za nią konkretnemu aktorowi.

Opracowanie powstało w ramach projektu „Obywatelska Dąbrowa” współfinansowanego przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

- Warto zastanowić się nad jakąś formą szerszego zaangażowania mieszkańców w samą organizację i przebieg procesu DBP, np. jako wolontariuszy, którzy mogli prowadzić dodatkowe dyżury w punktach konsultacyjnych lub jako osoby prowadzące dodatkowe spotkania informacyjne lub warsztaty wspólnego przygotowywania projektów. Z taką propozycją warto zwrócić się w pierwszej kolejności do lokalnych organizacji pozarządowych, rozpoznanych liderów lokalnych w poszczególnych częściach miasta, ale też np. autorów zwycięskich projektów z pierwszej procedury.
- Aby wesprzeć wymianę informacji pomiędzy mieszkańcami, a zwłaszcza osobami zainteresowanymi składaniem projektów, warto założyć i podpiąć pod stronę internetową DBP forum internetowe, gdzie takie osoby mogłyby w toku procesu dyskutować o swoich pomysłach, umawiać się na wspólne przygotowywanie projektów, wymieniać się informacjami nt. kosztów różnych działań itp., także poza udziałem w „fizycznych” spotkaniach organizowanych w ramach procedury. Forum takie, oprócz części ogólnej, mogły mieć m.in. osobne podstrony dedykowane poszczególnym dzielnicom.

Ogólne rekomendacje dot. sposobu funkcjonowania urzędu w związku z DBP

- Z punktu widzenia usprawnienia działań w Urzędzie, a zwłaszcza wpłynięcia na to, by procedura DBP nie kojarzyła się urzędnikom przede wszystkim z dodatkowym obciążeniem pracą wymagającą wykonywania szczególnie uciążliwych czynności związanych z obiegiem wniosków w formie papierowej, nadrzędnym celem dla UM powinno być opracowanie i wdrożenie systemu „obróbki” wniosków z DBP wykorzystującego możliwości technologiczne, w tym przesyła dokumentów drogą elektroniczną i pracy na dokumentach umieszczanych „w chmurze”. Pierwszym krokiem w tego typu ułatwieniach będzie oczywiście wprowadzenie możliwości zgłaszania wniosków drogą internetowo, ale nie w formie nieedytowalnych

Opracowanie powstało w ramach projektu „Obywatelska Dąbrowa” współfinansowanego przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

skanów formularzy (jak to miało miejsce w ostatniej edycji), lecz wypełniania formularza online, który po stronie urzędu jest odczytywany jako element bazy danych i edytowalny za pomocą stosownych programów komputerowych.

- Mając na uwadze harmonogram DBP i jego usytuowanie względem cyklu pracy rocznej Urzędu, warto podjąć decyzję, czy w okresie przeznaczonym na weryfikację, działania związane z opiniowaniem wniosków nie powinny zostać objęte specjalnym wewnątrzurzędowym priorytetem, pozwalającym przyspieszyć np. terminy wydawania opinii poszczególnych wydziałów lub uzyskiwania ostatecznej akceptacji naczelników wydziałów wiodących.
- Niezwykle istotne jest też wprowadzenie systemowych rozwiązań dot., np. minimalnych terminów dostarczania wniosków do opiniowania do wydziałów mających obowiązek wypowiedzieć się w kwestii wniosków prowadzonych przez inne wydziały wiodące – takich jak Wydział Architektury czy Gospodarki Nieruchomościami, które proporcjonalnie muszą w tym samym okresie zapoznać się i ustosunkować do znacznie większej łącznej liczby wniosków niż inne komórki w Urzędzie. Konkretnie postulaty zmierzające do uracjonalnienia tego elementu procedury (zwłaszcza jeśli chodzi np. o wytypowanie sytuacji, co do których można wykluczyć niezbędność trafiaania wniosków do tych komórek) znajdują się we wcześniejszej części raportu i są oparte na wprost formułowanych postulatach przedstawicieli poszczególnych Wydziałów, których doświadczenie i ekspertyza w tym względzie jest najlepszą podstawą do wprowadzania zmian.

Zalecenia dot. zbierania danych

Aby móc dokonać w kolejnych latach rzetelnej ewaluacji i analizy skuteczności poszczególnych mechanizmów zastosowanych w procesie DBP (np. na etapie informowania czy ordynacji zastosowanej w głosowaniu na projekty do realizacji), warto poddać szczegółowej analizie różne zbiory danych zgromadzone w procesie DBP, np.

Opracowanie powstało w ramach projektu „Obywatelska Dąbrowa” współfinansowanego przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

dotyczące zróżnicowania głosujących pod względem wieku, rozkładu punktów przyznawanych w głosowaniu itp. Jako przedmiot analizy może być to interesujący temat dla badaczy akademickich zajmujących się np. teorią wyboru publicznego czy ogólniej - badaniem mechanizmów demokracji lokalnej, którzy mogą stać się długofalowymi partnerami samorządu w procesie projektowania optymalnego kształtu mechanizmu BP dla Dąbrowy Górniczej.

Poniżej wskazano kluczowe typy danych, które warto systematycznie zbierać w toku realizacji procesu budżetu partycypacyjnego:

- Dane nt. wniosków i wnioskodawców, w szczególności:
  - „typów” projektów (przykładowa typologia może zostać opracowana wewnątrz jednostki koordynującej proces, np. odwzorowując zakres obowiązków wydziałów)
  - kwot/wartości projektów na każdym etapie, tj. przed i po weryfikacji, wartości projektów ostatecznie poddawanych pod głosowanie oraz tych, które zostaną skierowane do realizacji
  - danych społeczno-demograficznych wnioskodawców (płeć, wiek) – dają docelowo możliwość wnioskowania o zaangażowaniu równych grup mieszkańców i np. potrzebie zwiększenia nakładów na zaangażowanie w proces grup niedoreprezentowanych
  - dane nt. przyczyn odrzucenia wniosków, statystyki odrzuceń w podziale na wydziały UM
- Dane nt. głosowania:
  - frekwencja w głosowaniu w podziale na różne podgrupy (płeć, wiek)
  - dane krzyżowe pozwalające prześledzić ciągłość udziału w procesie, np. uczestnictwo zarówno w składaniu wniosków jak i głosowaniu (UWAGA: tego typu procedury zbierania danych wymagają bezwzględnie zachowania zasad anonimizacji zbiorów danych)
  - liczba i przyczyny nieważności głosów
  - liczba głosów oddanych z wykorzystaniem różnych metod głosowania

Opracowanie powstało w ramach projektu „Obywatelska Dąbrowa” współfinansowanego przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

- rozkład punktów oddawanych na projekty
- rozkład głosów pomiędzy projekty różnego typu
- Dane nt. przebiegu różnych etapów procesu, np.:
  - liczby uczestników Dzielnicowych Forów Mieszkańców
  - typów i liczby komunikatów promocyjnych nt., DBP generowanych przez UM

Wszystkie powyższe typy danych, w tym także dane nt. wyników głosowania generowane za pośrednictwem systemu internetowego, powinny być przechowywane w formie edytowalnych plików bazodanowych, np. .xls czy .csv, tak aby łatwo było poddać je obróbce i analizie w programach do analizy statystycznej.

Najważniejsze typy analiz, jakie warto rozważyć chcąc systematycznie diagnozować efekty realizacji BP, to m.in.:

- ✓ analiza danych statystycznych na temat populacji mieszkańców miasta zbieranych przez Główny Urząd Statystyczny służąca do zbadania reprezentatywności osób uczestniczących w BP dla populacji miasta w wieku
- ✓ analiza wniosków zgłoszonych w BP
- ✓ analiza danych z weryfikacji wniosków - liczby odrzuconych wniosków oraz uzasadnień podanych przez instytucje weryfikujące.
- ✓ analiza danych z głosowania – zwłaszcza w porównaniu z danymi np. na temat frekwencji w wyborach powszechnych różnego typu
- ✓ wszystkie powyższe typy analiz prowadzone w trybie porównawczym pomiędzy dzielnicami oraz w tych samych dzielnicach pomiędzy kolejnymi edycjami BP

Zalecenia dot. prowadzenia ewaluacji

Odwołując się do „Standardów procesów budżetu partycypacyjnego”, o budżecie partycypacyjnym warto zawsze myśleć jako o procedurze, która powinna być jak najsprawniejsza. Niezbędna do usprawniania procedury jest wiedza dotyczące tego, jak

Opracowanie powstało w ramach projektu „Obywatelska Dąbrowa” współfinansowanego przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

najlepiej odpowiadać na lokalne potrzeby i jak najskuteczniej umożliwiać mieszkańcom wpływanie na to, co dzieje się w ich lokalnej społeczności. Dlatego też cały proces należy Zgodnie z tym, o czym wspomniano na początku niniejszego opracowania, ewaluacja takich procesów jak budżet partycypacyjny powinna zachodzić na dwóch poziomach - efektywności organizacyjnej i skuteczności w realizacji celów, jakie sformułowano, podejmując decyzję o uruchomieniu budżetu w danej lokalizacji. Co do zasady ten drugi typ ewaluacji ma sens uruchamiać po kilku latach trwania procesu, gdy można pokusić się o prześledzenie realnych zmian i wpływu procedury na społeczność, w której jest wdrażana. Dobrze jest też zlecić taką ewaluację zewnętrznej firmie lub organizacji, która z pozycji możliwie neutralnej będzie w stanie prawdopodobnie bardziej obiektywnie ocenić faktyczny poziom realizacji zakładanych celów.

Na poziomie ewaluacji „corocznej”, ważne, by pamiętać o jej najlepiej jak najbardziej „kroczącym” charakterze – zbieraniu danych pojawiających się w trakcie całego procesu, ale też testowaniu i korzystaniu z powtarzalnych narzędzi zbierania informacji o procesie oraz uwag na jego temat przy okazji kolejnych edycji.

„Pakiet działań ewaluacyjnych” pozwalających na coroczne prowadzenie ewaluacji towarzyszącej procesowi może obejmować np.:

- Systematyczne zbieranie danych w oparciu o przygotowane struktury baz (o wnioskach i wnioskodawcach)
- Ankieta ewaluacyjna dołączana do mebli w głosowaniu elektronicznym
- Ankieta ewaluacyjna do pobrania w punktach głosowania osobistego
- Spotkania podsumowujące z urzędnikami wydziałów zaangażowanych w weryfikację i realizację projektów pod koniec każdej procedury)

Próba zbadania bardziej długofalowych efektów wprowadzenia DBP w skali miasta wymagałaby również szerszej zakrojonych działań badawczych obejmujących populację miasta, np. badań ilościowych na próbie mieszkańców. Takie badania prowadziły m.in. w 2014r. Gdynia i Kraków. Przy takiej kazi można pokusić się chociażby o zbadanie, np. ogólnej rozpoznawalności procesu wśród mieszkańców, ich rozumienie istoty tego procesu czy skuteczności kanałów dotarcia z informacją o BP, ale też powodów nie uczestnictwa w tej procedurze. W tego typu badaniu można też próbować stawiać

Opracowanie powstało w ramach projektu „Obywatelska Dąbrowa” współfinansowanego przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

pytania pośrednio diagnozujące wpływ udziału w BP na kształtowanie aktywności obywatelskiej, np. dotyczące zawiązywania nowych relacji społecznych, podejmowania współpracy wokół tworzenia wniosków.

Opracowanie powstało w ramach projektu „Obywatelska Dąbrowa” współfinansowanego przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

